

Miljöhandlingsprogram för Åland 2005-2008

Miljöhandlingsprogram för Åland 2005-2008.....	1
I. Inledning.....	2
II. Övergripande mål.....	2
III. Specifika mål och åtgärder.....	3
1. Allmänt	3
1.1. Miljölagstiftning	3
1.2. Organisation av miljöförvaltningen	4
1.3. Miljötillsyn.....	4
1.4. Miljöinformation och finansieringsstöd.....	5
1.5. Landskapsregeringens miljöledningsarbete	6
2. Vatten.....	7
2.1. Vattenkvalitet och biologisk mångfald i vatten	7
2.2. Skydd för vattenförsörjning	9
2.3. Fiskodling	10
2.4. Jordbruk	11
2.5. Skogsbruk	12
2.6. Sjöfart, hamnar och oljeskydd	13
2.7. Avloppsvatten från bosättning	14
2.8. Avloppsvatten från industrin, turistanläggningar och liknande.....	15
2.9. Vattenföretag och övrig verksamhet.....	16
3. Mark.....	16
3.1. Naturvård och biologisk mångfald på land.....	16
3.2. Markanvändning	17
3.3. Jordbruk	18
3.4. Skogsbruk	18
3.5. Turism och rörligt friluftsliv	19
4. Luft och klimatförändringar.....	19
4.1. Luftkvalitet och luftvård	19
4.2. Klimatförändringar	19
4.3. Trafik.....	20
4.4. Energihushållning	20
4.5. Buller, lukt och skakning	21
5. Kretslopp.....	21
5.1. Avfallshantering.....	21
5.2. Gröna inköp och annan produktanvändning	22
5.3. Miljömedvetenhet och medbestämmande.....	23
IV. Utgångsläge	23
a. Tillståndet i miljön	23
b. Miljöpåverkande verksamheter och miljötillsyn	28
c. Miljölagstiftningen och andra styrmedel	28
d. Miljöförvaltningen och andra miljöaktörer.....	30
e. Uppföljning av miljöhandlingsprogrammet för Åland 2000-2003	32
V. Underlagsmaterial	32
Bilaga: Näringspolitiska åtgärder för omstrukturering av vattenbruket och diversifiering av näringslivet i avsikt att ge skattekraft och arbetsplatser i skärgård och glesbygd	

I. Inledning

Målet med landskapsregeringens miljöhandlingsprogram är att skapa ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle. Den stora utmaningen är att bibehålla och utveckla välfärdssamhället till förmån för medborgarna vid sidan av strävandena att minska skadlig miljöpåverkan.

Flera av de allvarligaste globala miljöproblemen såsom luftföroreningar, försurning, övergödning, uttunningen av ozonskiktet och drivhuseffekten är av gränsöverskridande karaktär. Ålands hav- och landarealer emottar årligen stora mängder atmosfäriskt nedfall, vid sidan av de utsläpp som produceras lokalt.

En frisk och ren vattenmiljö är av grundläggande betydelse för Åland. Det är viktigt att vattenmiljön förbättras för att bevara artrikedomen och den biologiska mångfalden. Även fiskerinäringens och turismens utvecklingsmöjligheter är beroende av en ren havsmiljö likaväl som ålänningarnas trivsel, rekreativsmöjligheter och en allsidig användning av mark och vatten. Den lokala övergödningen är ur många perspektiv ett allvarligt hot eftersom den bidrar till ökad algblomning, igenslamning av stränder, syrefria botten och förändringar i fiskförekomster.

Detta miljöhandlingsprogram strävar till att vara så heltäckande som möjligt, men med särskild fokus på vattenmiljön. För att nå bästa möjliga resultat måste åtgärder vidtas på många olika plan. För att minska gränsöverskridande föroreningar krävs ett intensivt arbete på nationell, nordisk och EU-nivå samt ett ökat miljösamarbete med Östersjöländerna. För att vara en trovärdig medaktör i det politiska miljöarbetet utanför Åland måste landskapet också väsentligt minska de egna utsläppen av övergödande ämnen som kväve och fosfor. Särskilt avgörande är utsläppsminskningar inom fiskodling, jordbruk och enskilda avlopp. Detta miljöhandlingsprogram föreslår därför åtgärder för att markant minska utsläppen i sjöar och vattendrag för att på sikt minimera den lokala belastningen av den känsliga skärgårdsmiljön kring Åland.

Arbetet med detta handlingsprogram inleddes 2003 då landskapsstyrelsen utarbetade ett förslag till vattenvårdsprogram. Under hösten 2003 remissbehandlades detta program av kommunerna och ca 15 bransch- och miljöorganisationer. Landskapsregeringen bestämde dock att utvidga vattenvårdsprogrammet till ett heltäckande miljöhandlingsprogram. Det här programmet bygger på förslaget till vattenvårdsprogram och de remissvar som då inkom, men en hel del av målen och åtgärderna har ytterligare utvecklats.

Eftersom ny lagstiftning, internationellt miljöarbete och nya forskningsrön kontinuerligt påverkar landskapsregeringens miljöpolitik kan förändringar ske under målperioden. En översyn av miljölagstiftningen ska bättre än idag klargöra och effektivisera handläggning och tillsyn av miljöärenden. För att nå flera av landskapsregeringens målsättningar på miljöområdet krävs förutom lagstiftningsåtgärder också en hel del resurser som landskapsregeringen återkommer till i budget och budgetplaner.

Förverkligandet av programmet skall inte leda till mer byråkrati för företag och enskilda.

II. Övergripande mål

Målsättningen för all verksamhet i landskapet är en hållbar utveckling. Hållbar utveckling består av:

- ekologisk hållbarhet,
- ekonomisk hållbarhet och
- social hållbarhet

De övergripande målen är

1. Utsläppen och halterna av skadliga substanser samt skadlig påverkan (miljöföroreningar) måste begränsas till icke-skadliga nivåer,
2. Människans verksamheter får inte leda till biologisk utarmning och minskning av den biologiska mångfalden,
3. Förnyelsebara resurser ska återföras till kretsloppet och får inte användas i snabbare takt än de hinner nybildas och
4. Icke-förnyelsebara resurser måste nyttjas på ett sådant sätt att bristsituationer inte uppstår

III. Specifika mål och åtgärder

De övergripande målen konkretiseras i detta kapitel i mål och åtgärder. Målen är i de flesta fallen långsiktiga medan åtgärderna är avsedda att genomföras under programperioden fram till och med år 2008. Under varje åtgärd anges i kursiv stil vem som ansvarar för att åtgärden vidtas. Förslaget till handlingsprogram för vattenvården 2004-2007 som landskapsstyrelsen skickade på remiss i augusti år 2003 har använts som underlag för arbetet med målen och åtgärderna. I vissa fall finns därför en större detaljnivå under kapitlet om vatten.

1. Allmänt

1.1. Miljölagstiftning

Långsiktiga mål

- Miljölagstiftningen används där inte andra styrmedel är tillräckliga för att uppnå en hållbar utveckling
- Miljölagstiftningen skall vara så tydlig som möjligt
- EU-bestämmelserna genomförs så långt som möjligt på ett Ålandsanpassat sätt

Åtgärder till och med år 2008

1. Förtydliga och förenkla miljölagstiftningen så mycket som möjligt för att förbättra miljöskyddet innefattande bl a att
 - minska antalet tillståndspliktiga verksamheter och
 - besluta om tydligare regler för branscher som förekommer i större omfattning i landskapet.

Miljöbyrån och lagberedningen i samarbete

2. Följande allmänna lagar och ändringar av lagar planeras
 - komplettering av MKB-lagen bl.a. så att projektören skall ansvara för MKB-arbetet
 - lagstiftning med anledning av samorganisationen av miljö- och hälsoskyddsfunktioner
 - tydliga bestämmelser om tillsynsavgifter i miljöskyddslagen

Lagberedningen i samarbete med miljöbyrån

3. Följande i dag kända EU-direktiv mm kommer att genomföras, dessutom förväntas att flera andra kommer under perioden

- Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EEG
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/35/EG om åtgärder för allmänhetens deltagande i utarbetandet av vissa planer och program avseende miljön och om ändring, med avseende på allmänhetens deltagande och rätt till rättslig prövning, av rådets direktiv 85/337/EEG och 96/61/EG
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/42/EG om begränsning av utsläpp av flyktiga organiska föreningar förorsakade av användning av organiska lösningsmedel i vissa färger och lacker samt produkter för fordonsreparationslackering och om ändring av direktiv 1999/13/EG
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/107/EG om arsenik, kadmium, kvicksilver, nickel och polycykliska aromatiska kolväten i luften
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/53/EG om ändring av direktiv 1999/33/EG vad gäller svavelhalten i marina bränslen

Miljöbyrån i samarbete med lagberedningen

1.2. Organisation av miljöförvaltningen

Långsiktiga mål

- Miljöförvaltningen arbetar på ett effektivt, kvalitativt bra sätt och så att tillräcklig information ges till dem som behöver det
- Myndighetsutövningen gällande miljö- och hälsoskyddet sammanförs till en gemensam och fristående organisation under mandatperioden
- Samarbetet inom landskapets miljöförvaltning och med andra byråer, avdelningar och andra myndigheter och organisationer är bra och effektivt
- Miljöprövningsnämndens handläggningstid skall i normalfallen vara tre till sex månader

Åtgärder till och med år 2008

1. Planeringsarbetet för samorganisationen av miljötillsynen, hälsoinspektionen, miljöprövningsnämnden och djurskyddet i en självständig enhet under landskapsregeringen slutförs så att den kan inleda verksamheten möjligen redan 2007. I det arbetet tas även veterinärvården i beaktande.

Social- och miljöavdelningen, miljöbyrån och miljömedicinska byrån

2. Myndighetsutövningen inom landskapets miljöförvaltning dvs miljöprövningsnämnden och miljöinspektörerna ges tillräckliga verksamhetsförutsättningar och personalresurser.

Landskapsregeringen

3. Bra organisation och arbetsrutiner tillförsäkras miljöbyrån.

Miljöbyråns och social- och miljöavdelningen

1.3. Miljötillsyn

Långsiktiga mål

- Kontrollera att miljölagstiftning och miljötillstånden följs för att hindra miljöförorening och avhjälpa och minska skador orsakade av förorening
- Prioritera arbetet med de verksamheter som har störst miljöpåverkan

Åtgärder till och med år 2008

1. Tillse att alla tillståndspliktiga verksamheter har fungerande egenkontrollprogram senast vid utgången av år 2008.

Miljöbyråns miljöinspektörer ansvarar

2. Göra tillsynsbesök vid alla verksamheter, som år 2005 är tillståndspliktiga, en eller flera gånger till och med år 2008. Verksamheter av tillfällig karaktär, t ex nedläggning av kablar och muddringar besöks endast vid särskilt behov.

Miljöbyråns miljöinspektörer ansvarar

3. Prioritera verksamheter med större miljöpåverkan vid handläggning av anmälan enligt 13 § miljöskyddsförordningen och behandla anmälningar inom en månad från det att de är fullständiga.

Miljöbyråns miljöinspektörer ansvarar

4. Vidta nödvändiga tillsynsåtgärder när miljöinspektör uppmärksammas på missförhållanden på grund av enskilda verksamheter.

Miljöbyråns miljöinspektörer ansvarar

5. Lägga in alla tillsynsobjekt i dataprogrammet för miljötillsyn (Miljöreda) senast 1.1.2006 och registrera alla nya ärenden kontinuerligt där.

Miljöbyråns miljöinspektörer ansvarar

6. Skriva ner tillräckliga rutiner för tillsynsarbetet före 1.1.2006.

Miljöbyråns miljöinspektörer ansvarar

1.4. Miljöinformation och finansieringsstöd

Långsiktiga mål

- Allmänheten skall känna till de viktigaste miljöreglerna
- Verksamhetsutövare skall känna till de delar av regelsystemet på miljöområdet som berör dem
- Information om tillståndet i miljön och miljöstatistik ges ut regelbundet
- Allmänheten har tillgång till miljöinformation som finns hos offentliga myndigheter eller förvaras för dem
- Miljöstöd till samhället beviljas endast åtgärder som syftar till att avhjälpa eller förebygga skador på den fysiska miljön eller naturresurserna eller till att främja en miljöanpassad användning av dessa
- Miljöstöd ges för åtgärder endast om de är av stor positiv betydelse för miljön och de annars inte kommer att göras. Utgångspunkten skall vara principen att förorenaren skall betala, dvs att förorenaren skall bekosta de åtgärder som krävs för att förhindra och åtgärda den egna föroreningen.

Åtgärder till och med år 2008

1. Miljöinformation görs tillgänglig och sprids till allmänheten, i synnerhet på elektronisk väg. Informationen omfattar bl a sambanden mellan miljöpåverkan och tillståndet i miljön.

Miljöbyrån ansvarar

2. Information om regelsystemet utvecklas på hemsidan och i annan lämplig form utgående från medborgarnas behov.

Miljöbyrån ansvarar

3. Information till verksamhetsutövarna ges om regelsystemet på hemsidan och i annan lämplig form samt vid enskilda informationstillfällen.

Miljöbyrån inklusive miljöinspektörerna ansvarar

4. Lämpliga publikationer ges ut om tillståndet i miljön i tryckt form eller på hemsidan. Information om algsituationen ges ut sommartid.

Miljöbyrån

5. Information sammanställs årligen om den övervakning och forskning som genomförs inom vattenvården och presenteras på ett lättillgängligt och stimulerande sätt för allmänheten.

Miljöbyrån ansvarar

6. Naturvårdsinformation uppdateras på landskapsregeringens hemsida, bl.a. läggas naturreservatsbestämmelserna ut.

Miljöbyrån ansvarar

7. Medverka till att en naturguide med naturreservaten på Åland publiceras år 2005 samt en liten broschyr som beskriver allemansrätten, naturvård och naturreservaten år 2007.

Miljöbyrån ansvarar

8. Principerna för bidragsbeviljande för avfall ses över och slås fast senast år 2006 med beaktande av den nya strukturen på det kommunala samarbetet.

Miljöbyrån

1.5. Landskapsregeringens miljöledningsarbete

Långsiktiga mål

- Miljömedvetenhet skall prägla landskapsregeringens arbete i alla egna verksamheter
- Den egna negativa miljöpåverkan från landskapsregeringens verksamheter skall minimeras
- Landskapsregeringen skall vara ett föredöme från miljösynpunkt och skall arbeta för ständig förbättring
- Landskapsregeringen skall med kunskap och engagemang inspirera andra aktörer att ta ökad miljöhänsyn

Åtgärder till och med år 2008

1. Landskapsregeringens miljöledningsarbete genomförs fortsättningsvis med en miljöpolicy, övergripande och detaljerade miljömål samt miljöhandlingsplan i enlighet med ISO 14001. Dessa ses över och utvecklas ytterligare vid behov.
Arbetet leds av miljöbyrån och sker i samarbete med de andra avdelningarna

2. Miljöbelastningen från transporter ska minimeras och miljöbelastningen från energiförbrukningen, resursanvändningen och avfallet minska. Vid inköp av varor och tjänster ska miljökrav ställas. Miljöanpassningen ska ske utifrån vad som är tekniskt möjligt, ekonomiskt försvarbart och miljömässigt motiverat.
Allas ansvar gemensamt

3. Grundläggande miljöutbildning och fördjupad miljöutbildning ska ges och miljöbedömningar ska göras enligt miljöledningens miljöhandlingsplan.
Förmän, personalansvarig chef och miljösamordnarna på avdelningarna tillsammans

4. Miljöledningsarbetet ska införas vid alla landskapsregeringens underlydande myndigheter.
Landskapsregeringen och miljöledningsgruppen

5. Landskapet ska vara innovatör inom miljöområdet där man utnyttjar landskapets skolor, gårdar och marker genom att vara innovatör inom miljöarbetet.
Berörda enheter

6. Landskapsägda kök ska i första hand använda åländskt ekologiskt odlade produkter och i andra hand närproducerade produkter.
Berörda enheter

7. Landskapsägda gårdar bör också i framtiden i första hand bjudas ut för ekologisk odling eller för mottagning av våtkompost av toalettavatten från hushåll.
Jordbruksbyrån i samråd med miljöbyrån

8. Ny teknik ska användas för att minska miljöbelastningen.
Allas ansvar gemensamt

2. Vatten

2.1. Vattenkvalitet och biologisk mångfald i vatten

Långsiktiga mål

- På ett långsiktigt hållbart sätt minska övergödningen och förbättra vattenområdenas tillstånd så att alla områden år 2015 är i sådant skick att där endast finns små av människan framkallade störningar och att det därigenom möjliggörs en allsidig användning av alla vattenområden. Eftersom det sannolikt finns en naturlig tröghet i vattensystemet bland annat beroende på att näring lagras i mark och bottenmaterial och under lång tid läcker näring kommer det troligen att vara svårt att uppnå målet till 2015. För de vattenområden där målet inte uppnås ska åtgärdsprogram tas fram som sträcker ännu längre fram i tiden.

- Kontinuerligt följa upp och övervaka och vid behov särskilt undersöka och utreda vattenkvaliteten i hav, sjöar och grundvatten

Åtgärder till och med år 2008:

1. Utarbeta ett åtgärdsprogram för vattenvården med nödvändiga lagstiftnings-, budget-, informations-, tillsyns- och övervakningsbehov i enlighet med den ändring av vattenlagen som genomfördes 2005..

Miljöbyrån

2. Påbörja arbetet med en förvaltningsplan för vattenvården senast år 2006 för att fastställas senast i december år 2009.

Miljöbyrån

3. En första klassificering av de åländska vattenområdena görs 2006, där god vattenkvalitet definieras, för att slutligt fastställas år 2009.

Miljöbyrån

4. De undersökningar som behövs genomförs för att senast år 2009 fastställa kvalitetsnormer för sjöar och kustvatten.

Miljöbyrån har huvudansvaret för koordineringen

5. En permanent regleringsdamm byggs i Vargsundet i enlighet med miljötillståndet och nödvändiga skötselåtgärder vidtas därefter.

Landskapsregeringen

6. En plan över en skyddszon kring Vargsundet/Ösundet görs i enlighet med miljötillståndet i syfte att förbättra vattenkvaliteten i sjön.

Miljöbyrån

7. Vidta skötselåtgärder i dammen vid kyrksundena i Sund.

Miljöbyrån

8. Minska belastningen på Svibyviken genom åtgärder i Möckelbybäckens tillrinningsområde.

Miljöbyrån i samarbete med kommunerna som ansluts till Lotsbroverket

9. På andras initiativ delta tillsammans med kommunerna och andra aktörer i återställningsåtgärder för sjöar, vikar och våtmarker, exempelvis

Kaldersfjärden.

Miljöbyrån

10. Inom ramen för Interreg-projekt BEVIS, där Husö biologiska station är projektledare, klargörs den lokala belastningens betydelse för vattenkvaliteten i förhållande till utifrånkommande belastning. Med det som grund uppskattas vilka de mest kostnadseffektiva åtgärderna för förbättringar är i de åländska skärgårdsvattnen. Undersökningarna inkluderar vattenströmmarnas och sedimentens betydelse för transporter och omsättning av närsalter.

Miljöbyrån och fiskeribyran deltar i arbetet

11. Ett årligt övervakningsprogram genomförs med syfte att ge en sammanhängande och heltäckande översikt av grund-, sjö- och kustvattnen samt dess avrinningsområden. Undersökningarna inkluderar vissa växter och djur och belastningen på och tillståndet i vattnen. Programmet utvärderas årligen och revideras vid behov.

Miljöbyrån efter diskussioner med övervakningsansvariga i riket och Sverige

12. De recipientkontrollprogram som fastställts utvärderas minst vart tredje år och revideras vid behov. Recipientkontrollprogrammen och miljöbyråns årliga övervakningsprogram koordineras om möjligt för att ge ökad kostnadseffektivitet.

Miljöbyrån inklusive miljöinspektörerna

13. Miljösamarbetet med Husö biologiska station fortsätter med årliga avtal. De enskilda undersökningar som genomförs inkluderar uppföljningar av tidigare Husöundersökningar, utvärderingar av långtidsserier, utveckling av övervakningsmetoder och andra specialstudier av förändringar i vattenmiljön. Undersökningarna inriktas särskilt på arbetet med klassificering av vattenområdena.

Miljöbyrån i samarbete med Husö biologiska station

14. En översiktlig sammanställning och vid behov kompletterande inventering av växt- och djurlivet i åländska sjöar och skärgårdsvatten genomförs under åren 2006-2007. På basen av det görs ett program för skydd av hotade biotoper och arter upp senast år 2007.

Miljöbyrån

15. Slutsatser dras av resultat av Interreg-projektet "Grunda havsvikar" 2003-2005 beträffande skyddsbehovet för grunda havsvikar i första hand för fisklek.

Miljöbyrån och fiskeribyran

2.2. Skydd för vattenförsörjning

Långsiktiga mål

- Bevara och vid behov förbättra vattenkvaliteten i yt- och grundvatten för att kunna garantera tillgången på hushållsvatten och därmed en trygg vattenförsörjning
- Skyddsnivån vid nuvarande och möjliga framtida dricksvattentäkter och större dricksvattenbrunnar säkerställs för att kunna garantera tillgången på hushållsvatten och därmed en trygg vattenförsörjning på hela Åland

Åtgärder till och med år 2008

1. En kartläggning av potentiella åtgärder och kostnader för att säkerställa dricksvattenförsörjningen på hela Åland tas fram på basen av tidigare arbeten senast våren år 2006. Den kan innefatta införande av vattenskyddsområden eller annat motsvarande förbättrat skydd för att öka skyddsnivån i avrinningsområdena. Det skall gälla både sjöar som är dricksvattentäkter och större dricksvattenbrunnar (mer än 10 m³/dygn eller 50 personer).

Miljöbyrån

2. En uppföljning av en tidigare kartläggning av förekomsten av bekämpningsmedelsrester i dricksvattentäkter genomförs sommaren år 2006 eller 2007.
Miljöbyrå i samråd med miljömedicinska byrån och hälsonämnden
3. Befintligt informationsmaterial om möjligheterna att minska belastning på sjöar och vattendrag samlas och sammanställs senast år 2006. Även nya tekniska lösningar beaktas.
Miljöbyrån med hjälp av jordbruksbyrån

2.3. Fiskodling

Lokala belastningskällor i kombination med bakgrundsbelastning har under en lång tid medfört en ökande eutrofiering i den åländska skärgården. Eutrofieringsökningen var som kraftigast från mitten av 1900-talet och fram till ungefär 1990. Trots att belastningen minskat med i storleksordningen 30-40 % under de senaste 15 åren har man dock inte kunnat se några tydliga förbättringar, utan det finns fortsättningsvis tecken på en fortsatt ökad eutrofiering i Ålands östra skärgård och angränsande områden öster om Skiftet.

Den svenska miljövårdsberedningen som jobbar på uppdrag av svenska regeringen har nyligen presenterat två olika förklaringar till att förbättringarna av vattenkvaliteten uteblivit.

Den första förklaringen är att det finns en naturlig tröghet i systemet t.ex. beroende på att näring lagras i mark och bottenmaterial och under lång tid läcker näring. Det kommer kanske att ske en gradvis förbättring med nuvarande utsläppsnivåer men det kommer i så fall att ta tid.

Den andra förklaringen är att det har skett en betydligt kraftigare förändring till det sämre så att olika processer och balansen mellan olika arter förändrats mycket, det har skett ett s.k. regimskifte. Exempel på det kan vara att man fått mycket mera planktonalger och fintrådiga alger i vattnet på bekostnad av tex blåstång och andra större vattenväxter. Om det skett ett regimskifte krävs det troligen stora utsläppsminskningar för att åstadkomma förbättringar.

Oberoende vilken förklaringsmodell som stämmer krävs det därför ytterligare utsläppsminskningar för att åstadkomma förbättringar. Utsläppen på Åland per person är de högsta i hela Östersjöområdet om man jämför med övriga länder. Enligt uppgifter som finns på landskapsregeringen stod fiskodlingen för 65 % av fosfor- och 31 % av kvävedelbelastningen från land- och vattenbaserade källor under åren 1998-2002. Det kan jämföras med jordbrukets 10 % av fosfor och 32 % av kvävet och bosättningens 11 % av fosfor och 13 % för kvävet.

Det är därför motiverat att fiskodlingen kraftigt minskar sina utsläpp. Vid fiskodling sker utsläppen direkt i vattnet utan rening. Fiskodlingen är en ung näring som etablerades för ca 25 år sedan. Fiskodlingen bidrar med större belastning per anställd än övriga näringar. De fiskodlingstillstånd som idag är ikraft tillåter en användning av 59 ton fosfor och 454 ton kväve. 15 beslut av miljöprövningsnämnden har inte ännu trätt ikraft p.g.a. besvär.

Långsiktiga mål

- Dagens konventionella fiskodling, med direkta utsläpp i vatten utan rening, bör inte tillåtas då den inte är förenlig med hållbar utveckling
- Belastningen av näringsämnen och organiskt material från fiskodling, d.v.s. använt foder subtraherat med den mängd näring som binds vid fiskens tillväxt skall minimeras och
 - * år 2011 minskas till 50 % av medeltalet för 2001-2003, vilket var 26,7 ton fosfor/år och 218 ton kväve/år och
 - * år 2015 minskas till 20 % av 26,7 ton fosfor/år och 218 ton kväve/år
- Fiskodling skall bedrivas med bästa tillgängliga teknik, vilken hela tiden utvecklas, både vad gäller odlingsteknik och fiskarter
- Uppmuntra och ge stöd till miljömässigt riktig försöksverksamhet och för maximal förädling
- Utsläppen av läkemedel och kemikalier skall ligga på icke skadliga nivåer

Åtgärder till och med 2008

1. Vattenlagen och annan lagstiftning skall ändras så att de långsiktiga målen uppfylls innefattande regler för nedskärningen och fördelningen av den tillåtna belastningen.

Miljöbyrån i samarbete med lagberedningen och i samråd med miljöprövningsnämnden

2. Det nya strukturprogrammet för fiskerinäringen planeras med beaktande av de långsiktiga målsättningarna i miljöhandlingsprogrammet, se bilaga *Fiskeribyrån i samråd med miljöbyrån*

3. Generella krav på specifika belastningen skall utfärdas där teknikutvecklingen skall beaktas så att kraven uppdateras regelbundet innefattande

- krav på odlingsteknik exempelvis sensorstyrd utfodring, och tät kassbotten med uppsamling av foderspill, fekalier och död fisk,
- krav på kvalitet på fodret.

Miljöbyrån

4. Arbeta för och stöda försöksverksamhet med nya odlingsmetoder exempelvis slutna kassar och odling på land och nya fiskarter.

Fiskeribyrån i samråd med miljöbyrån

2.4. Jordbruk

Långsiktiga mål

- Minimera och väsentligt minska belastningen av näringsämnen, partiklar och organiskt material, så att jordbruket bedrivs enligt principen om ekologisk hållbarhet
- Minska totalbelastningen av kväve och fosfor med i storleksordningen 20 % till år 2010 jämfört med ett medeltal för perioden 2001-2003 (genom fullföljandet av tidigare beslut kommer sannolikt målet att uppnås)
- Bevattningssvatten skall tas ut på ett långsiktigt hållbart sätt
- Kretsloppet av näringsämnen inom jordbruket skall öka

- Utsläppen av kemiska bekämpningsmedel och andra substanser ligger på icke skadliga nivåer

Åtgärder till och med år 2008 (innebär i huvudsak vidareutveckling och effektivisering av nuvarande stödformer):

1. Bevilja stöd för miljöåtgärder enligt "Program för landsbygdens utveckling i landskapet Åland 2000-2006" genomförs årligen till och med år 2006 och budgeteringen säkras.

Jordbruksbyrån i samråd med miljöbyrån

2. Informationsmaterial om lagstadgade miljöåtgärder färdigställs och skickas till samtliga jordbrukare på Åland senast år 2006.

Miljöbyrån i samråd med jordbruksbyrån

3. Med utgångspunkt från halvtidsutvärderingen av miljöstödsprogrammet görs undersökningar av näringsläckage från åkermark för att med god säkerhet kunna bedöma miljöstödetts effekter på vattenmiljön vid den slutliga utvärderingen.

Undersökningarna görs inom ramen för landskapsregeringens vattenövervakningsprogram. Undersökningarna är ett komplement till motsvarande undersökningar i riket och i Sverige.

Miljöbyrån koordinerar i samarbete med jordbruksbyrån

4. Planeringen av ett nytt program för miljöstödet till jordbruket fr.o.m. år 2007 genomförs med målsättningen att med så kostnadseffektiva medel som möjligt ytterligare reducera närsaltsbelastningen och uppnå det långsiktiga målet till år 2010. I det skall även sedimenteringsbassänger, reglerad dränering och andra motsvarande åtgärder som idag inte ingår i programmet beaktas. Även brister som påtalats vid halvtidsutvärderingen av det nuvarande miljöstödsprogrammet beaktas.

Jordbruksbyrån i samarbete med bl a miljöbyrån

5. I samband med planeringen av ett nytt program för miljöstödet utreds möjligheterna till att ge riktad rådgivning för att skraddarsy kostnadseffektiva miljöprogram för enskilda jordbrukare.

Jordbruksbyrån i samarbete med bl a miljöbyrån

6. En bedömning görs av vilka vattenområden som ska definieras som vattendrag och vilka landområden som ska definieras som grundvattenområden för att tydligare klargöra var man har rätt att använda kemikalier.

Miljöbyrån och jordbruksbyrån

2.5. Skogsbruk

Långsiktiga mål

- Utveckla teknik och rutiner som minskar belastningen av näringsämnen, partiklar och organiskt material, så att skogsbruket bedrivs enligt principen om ekologisk hållbarhet
- Minska belastningen av näringsämnen från områden som avverkas/förnyas med i storleksordningen 10-20 % till 2010 jämfört med ett medeltal av perioden 2001-2003

- Utsläppen av kemiska bekämpningsmedel och andra kemikalier ligger på icke skadliga nivåer

Åtgärder till och med år 2008

1. Miljöåtgärderna i Regionalt skogsprogram 2002-2006, antaget av landskapsstyrelsen den 3.10.2002, genomförs.
Skogsbruksbyrån i samarbete med miljöbyrån

2. Vid skogsbruket på landskapets marker följs skogscertifieringens regelverk inkluderande vattenvårdsplaner, skyddszoner vid stränder och vattendrag, kriterier för markberedning och begränsningar för användning av bekämpningsmedel.

Skogsbruksbyrån i samråd med miljöbyrån

3. Tillhandshålla information om hur dikning kan genomföras på bästa sätt för miljön.

Miljöbyrån i samarbete med skogsbruksbyrån

4. Inom ramen för landskapsregeringens vattenövervakningsprogram görs undersökningar av näringsläckage från skogsmarker. Undersökningarna är ett komplement till motsvarande undersökningar i riket och Sverige.

Miljöbyrån i samarbete med skogsbruksbyrån

5. Landskapsägda skogar och marker som dikats återskapas till våtmarker där det är miljömässigt fördelaktigt.

Skogsbruksbyrån i samråd med miljöbyrån

2.6. Sjöfart, hamnar och oljeskydd

Långsiktiga mål

- Förebygga uppkomsten av oljeutsläpp
- Arbeta för säkrare oljetransporter, effektivare brottsutredning och strängare straff vid oljeutsläpp genom internationellt samarbete
- I riskområden upprätthålla en sådan beredskap att bekämpning av mindre oljeutsläpp kan genomföras snabbt och effektivt med egna tillgängliga resurser, inbegripet frivilliga resurser.
- Samarbetet med omkringliggande regioner inom oljebekämpningen skall vara väl utvecklat i händelse av större oljeutsläpp
- Oljebekämpningen och sanering skall utföras i samråd med miljöförvaltningen för att störningen skall bli så liten som möjligt och för att resurserna skall kunna styras till de mest värdefulla områdena (t.ex. naturreservat, viktiga fågelhäckningslokaler).

Åtgärder till och med år 2008:

1. Arbetet påbörjas att installera bästa tillgängliga teknik på samtliga landskapets färjor och fartyg.

Trafikavdelningen och miljöbyrån

2. En del av ett Interreg-projekt om avloppsvattenbehandling och avfall i gästhamnar genomförs under 2005. Utgående från projektet vidtas åtgärder enligt behov.

Miljöbyrå

3. Landskapslagen och landskapsförordningen om mottagning i hamn av

fartygsgenererat avfall och lastrester följs upp.

Miljöbyrå

4. Delta i nationellt och internationellt arbete för att förebygga uppkomsten av oljeutsläpp och för att fortlöpande förbättra saneringsarbetet.

Landskapsregeringen verkar för ett förbud mot transport vintertid av olja och farlig last med fartyg utan isklassning samt för förbud mot fartyg med enkelt skrov.

Trafikavdelningen och miljöbyrå

5. Uppdatera oljeskyddsplanen vart femte år.

Landskapsregeringens oljeskyddschef

6. Genom oljeskyddsövningar upprätthålla en god beredskap för bekämpning och sanering av oljeutsläpp.

Landskapsregeringens oljeskyddschef

7. Vid behov följa upp miljöeffekterna efter större olje- och kemikalieutsläpp.

Miljöbyrå huvudansvarar

2.7. Avloppsvatten från bosättning

Långsiktiga mål

- Reningsgraden i befintliga reningsverk förbättras i så hög grad som möjligt eller minst så att reningsgraden är:
 - för stora reningsverk (mer än 10.000 personekvivalenter, pe): 95 % för fosfor och organiska ämnen och 70 % för kväve
 - för små och medelstora reningsverk (25 – 10.000 pe): 90 % för fosfor och organiska ämnen och 50 % för kväve
- Reningsgraden vid fastigheter med enskilda avloppslösningar förbättras i så hög grad som möjligt eller minst så att reningsgraden är: 80 % för fosfor, 40 % för kväve och 90 % för organiska ämnen samt med målsättningen att 50 % av fosfor återvinns
- Fastigheter med enskilda avloppslösningar ansluts till befintliga reningsverk, särskilt Lotsbroverket, och övriga avloppsreningsanläggningar är så kretsloppsanpassade som möjligt i glesbygden
- Nya reningsanläggningar byggs i byar där bebyggelsen är koncentrerad och avloppsvattnet behandlas i enskilda avloppsanläggningar
- Kretsloppsanpassade avloppsanläggningar byggs speciellt i glesbygden
- Näringsämnen i avloppsvattnet återförs till kretsloppet i första hand till jordbruket
- Smittspridning via avloppsvatten hindras

Åtgärder till och med år 2008

1. Verka för att befintliga reningsverk förbättras och sköts i enlighet med gällande miljökrav.

Miljöbyrå

2. Arbeta för och finansiellt stöda projektet att förbättra reningen i Lotsbroverket i Mariehamn och att avleda avloppsvatten från Finström, Sund, Saltvik och Hammarland samt delar av Jomala till Lotsbroverket.

Miljöbyrå

3. Arbeta för att avloppsvatten från byar som Ämnäs i Finström, Torp i Hammarland, Gottby, Södersunda, Vestansunda och Röjskär i Jomala skall ingå i Lotsbroverkets verksamhetsområde.

Miljöbyrå

4. Arbeta för att verksamhetsområden för de befintliga reningsverken i Eckerö, Geta, Vårdö, Lumparland, Föglö och Sottunga förstoras genom att ansluta enskilda avlopp som inte ligger långt borta från det befintliga avloppsledningsnätet.

Miljöbyrå

5. Arbeta för att reningsanläggningar byggs i Brändöby och Lappo i Brändö samt Kumlinge by i Kumlinge m.fl. motsvarande byar.

Miljöbyrå

6. Bistå kommunerna vid genomförandet av de åtgärder som krävs för att klara de nya kraven på enskilda avloppsanläggningar.

Miljöbyrå

7. Arbeta med att lösa problem som sammanhänger med övergången till kretsloppsanpassad avloppsbehandling, exempelvis att förenkla användningen av kompostprodukten efter våtkompostering av toalettavloppsvatten från hushåll.

Miljöbyrå

8. Arbeta för utökat kommunalt samarbete om avloppsbehandlingen.

Miljöbyrå i samarbete med kommunerna

2.8. Avloppsvatten från industrin, turistanläggningar och liknande

Lågsiktiga mål

- Minska utsläppen av ämnen som kan vara skadliga till icke skadliga nivåer så att de inte medför något hot mot växter och djur (inkl människan) i och vid Östersjön.

Åtgärder till och med år 2008

1. Genom effektivt tillsynsarbete i kombination med god information minskas kontinuerligt utsläppen av förorenande och farliga ämnen.

Miljöbyråns miljöinspektörer, näringsavdelningen och branschorganisationer

2.9. Vattenföretag och övrig verksamhet

Långsiktiga mål

- Muddringar och andra vattenföretag genomförs med bästa tillgängliga teknik och under bästa tiden för miljön
- Vattenuttag från sjöar och grundvatten är inte större än vad sjöarna och grundvattnet tål
- Vägbankar, sjöregleringar och andra vattenföretag görs med största hänsyn till miljön

Åtgärder till och med år 2008

1. Regelsystemet för muddringar, vattenuttag och andra vattenföretag klargörs och utvecklas.

Miljöbyrå

2. Verka för att muddringar, vattenuttag och andra vattenföretag genomförs på miljömässigt bästa sätt bl a genom att de provas på förhand.

Miljöbyrå inklusive miljöinspektörerna

3. Mark

3.1. Naturvård och biologisk mångfald på land

Långsiktiga mål

- Flora och fauna som har sin hemvist på Åland finns kvar i livskraftiga populationer
- Naturmiljöer med särskild betydelse för biologiska mångfalden förstörs inte i snabbare takt än de nybildas och landskapets skönhet bibehålls
- Tillräckligt med natur är skyddad så att artbevarandet kan upprätthållas och friluftsliv kan idkas
- Underlagsmaterial som redovisar värden och naturresurser för planering och tillståndsärenden finns tillgängliga

Åtgärder till och med år 2008

1. Inrätta naturreservat enligt naturvårdslagen och fågelskyddsområden och sälskyddsområden enligt jaktlagen. Som grund för säkerställandet ligger i huvudsak Natura 2000-programmet och av landskapsregeringen godkända skyddsprogram.

Miljöbyrå

2. Vidmakthålla och förbättra skyddsområdets naturvårdsvärden med skötselåtgärder samt underhålla de byggnader, anläggningar och skyltar som är belägna inom vissa fastigheter.

Miljöbyrå

3. Följa floran och faunans ekologiska tillstånd, särskilt avseende de arter och biotoper som är särskilt skyddsvärda enligt naturvårdsförordningen.

Miljöbyrå

4. Genom landskapsregeringens medverkan utförs följande inventeringar och undersökningar rörande faunan i landskapet

- havsörn, årligen om inte närregionens inventeringsfrekvens minskar eller kostnaderna stiger
- gråsäl, årligen om inte närregionens inventeringsfrekvens minskar eller kostnaderna stiger
- sjöfågelinventeringar inom referensområden 2005-2008.
- Inventera och sammanställa äldre inventering av häckande sjöfågel i

Signilskärsskärgråden.

Miljöbyrå

5. Uppdatera dataregister vad gäller naturuppgifter med betydelse för naturvården.

Miljöbyrå

6. Revidera eller helt omarbete (inventera) åren 2007-8 regionplanebyråns naturinventering från år 1973 och upprättande av nya kartor.

Miljöbyrå

7. Vidta de åtgärder och utföra de inventeringar för Natura 2000-områden som förutsätts av EU-kommissionen.

Miljöbyrå

8. Överväga att under åren 2006-7 söka EU-medel för skötsel av Natura 2000-områden.

Miljöbyrå

9. Vidareutveckla skötseln av artrika vägrenar.

Trafikavdelningen i samarbete med miljöbyrå

10. Fastställa i 25 § naturvårdslagen avsedda generella bestämmelserna för reklamskyltar.

Miljöbyrå

11. Arbeta för att vid behov av vägbyggnads- och annat fyllnadsmaterial i första hand utvinna detta ur krossat berg, eftersom tillgångarna på morän, grus och sand är begränsade, dock så att hänsyn till landskapsbilden tas.

Miljöbyrå

3.2. Markanvändning

Lågsiktiga mål

- Anläggningar och näringsverksamhet som påverkar (livs)miljön (i hög grad) placeras på bästa platserna utgående från hållbar utveckling
- Marken hålls fri från föroreningar och allvarigare föroreningar saneras

Åtgärder till och med år 2008

1. En översiktlig planering görs beträffande placeringen av anläggningar och näringsverksamhet som påverkar livsmiljön i hög grad.

Byggnadsbyrå och miljöbyrå i samarbete

2. Följa upp att de stängda avfallsupplagen sluttäcks efter att miljöprövningsnämnden beviljat miljötillstånd.

Miljöinspektörerna

3. Vid behov ställs krav på sanering av förorenad mark.

Miljöinspektörerna

3.3. Jordbruk

Långsiktiga mål

- Jordbruket bedrivs med så positiv påverkan på naturmiljön som möjligt
- Landskapet hålls öppet i så stor utsträckning som möjligt

Åtgärder till och med år 2008

1. Bevilja stöd för miljöstödsåtgärder i "Program för landsbygdens utveckling i landskapet Åland 2000-2006" , bl.a. naturbeten, återskapande av naturbeten och lövängar samt slätter av naturängar. Verka för att medel för motsvarande ändamål finns i programperioden som löper åren 2007-2013.

Jordbruksbyrån i samarbete med miljöbyrån.

2. Arbeta för att motverka igenväxta hagmarker, särskilt i anslutning till allmänna platser såsom vägar och bykärnor.

Miljöbyrån

3. Arbeta för ökad marknadsmässig ekologisk odling.

Miljöbyrån och jordbruksbyrån

3.4. Skogsbruk

Långsiktiga mål

- Skogsbruket bedrivs så att en gynnsam skydds nivå upprätthålls för den biologiska mångfalden och hänsyn tas till rekreation, friluftsliv och andra sociala värden (ur Regionalt skogsprogram 2002-2006, antaget av landskapsstyrelsen den 3.10.2002)

Åtgärder till och med år 2008

1. Arbeta för att miljöåtgärderna i skogsbruksprogrammet Regionalt skogsprogram 2002-2006 genomförs.

Skogsbruksbyrån i samråd med miljöbyrån

2. Verka för att skogsbruket tar hänsyn till miljö, biologisk mångfald samt natur och landskapsvård i enlighet med skogs- och naturvårdslagarna.

Skogsbruksbyrån och miljöbyrån

3. Medverka till att skogscertifieringens miljökriterier följs.

Skogsbruksbyrån

4. Medverka till fortbildning inom miljöområdet av skoglig personal och skogsägare.

Skogsbruksbyrån i samarbete med miljöbyrå

3.5. Turism och rörligt friluftsliv

Långsiktiga mål

- Allemansrätten värnas och nyttjas på ett ansvarsfullt sätt

Åtgärder till och med år 2008

1. Informationen om allemansrätten förtydligas.

Miljöbyrå i samråd med näringsavdelningen

2. Behovet av ett naturrum eller motsvarande samlad naturinformation finns och under perioden utreds möjligheter att förverkliga ett sådant.

Miljöbyrå i samråd med bl a näringsavdelningen

4. Luft och klimatförändringar

4.1. Luftkvalitet och luftvård

Långsiktiga mål

- Luftkvaliteten förbättras med avseende på skador på vegetation och gröda
- Utsläppen av näringsämnen minskas till icke-skadliga nivåer

Åtgärder till och med år 2008

1. Om det finns särskilda behov för Åland eller om det annars finns behov av att skynda på processen delta i det internationella arbetet på luftvårdsområdet.

Miljöbyrå

2. I samband med att informationsmaterialet om lagstadgade miljöåtgärder och olika stödformer färdigställs klargörs kraven på och stödet till åtgärder för att minska kväveutsläpp till luft från jordbrukens gödselstäder.

Miljöbyrå i samarbete med jordbruksbyrå

3. Informationsmaterial om bästa möjliga teknik vad gäller väg- och småbåtstrafik samt större och mindre arbetsmaskiner sammanställs exempelvis om ekokörning.

Miljöbyrå och trafikavdelningen

4.2. Klimatförändringar

Långsiktiga mål

- På det regionala, nationella och internationella planet arbeta för att minska utsläppet av växthusgaser
- De internationella kraven på systemet med handel av utsläppsrätter genomförs

Åtgärder till och med år 2008

1. Behövlig lagstiftning om system med handel av utsläppsrätter utarbetas och genomförs.

Lagberedningen i samarbete med miljöbyrå

2. Upprätthålla systemet med handel av utsläppsrätter.

Miljöbyrån i samarbete med byggnadsbyrån och eventuellt vissa delar av riksmyndigheter

4.3. Trafik

Långsiktiga mål

- De totala utsläppen av kväveoxider från fartyg som anlöper Åland minskas med 40 % till år 2010 jämfört med 2001 års nivå
- Utsläppen från väg- och småbåtstrafiken minskar sammanlagt med 20 % till år 2010 jämfört med 2001 års nivåer

Åtgärder till och med år 2008

1. Verka för att det i Finland införs miljödifferenterade farledsavgifter samt miljödifferenterade hamnavgifter enligt modell av den svenska trepartsöverenskommelsen. Vid behov anordnas ett seminarium med berörda parter senast år 2006.

Miljöbyrån i samråd med bl a trafikavdelningen

2. Arbeta för att Långnäs hamn Ab inför en miljödifferenterad hamnavgift med avseende på utsläpp av kväveoxider till luft från och med år 2005 (eller så snabbt som möjligt därefter för fartyg/rederier som har långtidsavtal med hamnen).

Trafikavdelningen och miljöbyrån

3. Kollektivtrafiken stöds fortsättningsvis i syfte att minimera utsläppen från biltrafiken.

Trafikavdelningen i samarbete med miljöbyrån.

4. Arbeta för att biobränslen används i större omfattning, för transport minst 2 % senast 31.12.2005 och 5,75 % 31.12.2010. Detta dels genom att anhålla hos riksmyndigheterna att skatten på biobränslen sänks och dels genom att utreda vilka ytterligare åtgärder som krävs för att öka biobränsleanvändningen.

Miljöbyrån, byggnadsbyrån, finansavdelningen och trafikavdelningen

4.4. Energihushållning

Långsiktiga mål

- Utsläppen av kväve från energiproduktionen minskar sammanlagt med 20 % till år 2010 jämfört med 2001 års nivåer

Åtgärder till och med år 2008

1. Verkar för att bästa tillgängliga reningsteknik installeras på energiproducenternas förbränningsanläggningar.

Miljöbyrån och byggnadsbyrån

2. Fortsätta satsningarna på vind- och bioenergi och göra nysatsningar inom området för förnyelsebar energi, exempelvis solenergi.

Byggnadsbyrån

3. Delta i utveckling av energigrödor.

Byggnadsbyrå

4. Utredda hur införandet av s.k. gröna elcertifikat kunde stimulera utbyggnaden av vindkraft.

Byggnadsbyrå

5. Arbeta för att energi sparas så långt som möjligt.

*Byggnadsbyrå och miljöbyrå***4.5. Buller, lukt och skakning****Långsiktiga mål**

- Buller, lukt och skakning orsakar endast liten negativ påverkan på Åland

Åtgärder till och med år 2008

1. Utarbeta tydligare lagstiftning om buller.

Miljöbyrå

2. Utföra nödvändiga bullerkartläggningar och åtgärdsprogram

Miljöbyrå

3. Utvärdera om det finns behov av åtgärder mot luktproblem.

Miljöbyrå

4. Utvärdera om det finns behov av åtgärder mot problem med skakningar (vibrationer).

*Miljöbyrå***5. Kretslopp****5.1. Avfallshantering****Långsiktiga mål**

- Samordnat kommunalt avfallsarbete med en offentlig organisation
- Minska mängden avfall genom hushållning med material och energi bl a genom ett utökat producentansvar
- Minska användningen och spridningen av hälso- och miljöfarliga ämnen
- Öka källsorteringen, återanvändningen och återvinningen av avfall
- Minska nedskräpningen

Åtgärder till och med år 2008

1. Arbeta för att kommunerna gemensamt senast under år 2005 utarbetar en gemensam avfallsstrategi för den framtida avfallshantering. Om kommunerna inte kan komma överens om det överväger landskapsregeringen att genom ändring av renhållningslagen ta över från kommunerna delar av renhållningsansvaret.

Miljöbyrå

2. Övervaka att renhållningslagens krav uppfylls.

Miljöbyrån inklusive miljöinspektörerna

3. Bistå kommunerna i verkställigheten av avfallsarbetet enligt kraven i renhållningslagen, särskilt vad gäller

- åtgärder för att öka källsortering, återanvändning och återvinning av avfall,
- hantering och mellanlagring av farligt avfall,
- hantering och slutligt omhändertagande av biologiskt nedbrytbart avfall och
- slutligt omhändertagande av icke-farligt, icke-nedbrytbart avfall, inklusive inert avfall.

Miljöbyrån

4. I samråd med kommunerna och berörd bransch

- utarbeta regler för förbättrad sorteringen av byggavfall.

Miljöbyrån

5. Utvidga producentansvaret för förpackningsavfall och utarbeta förordningar om producentansvar för i första hand uttjänta bilar, elektriska och elektroniska produkter samt batterier och i andra hand däck och returpapper,.

Miljöbyrån tillsammans med lagberedningen

6. Ta fram tillförlitlig avfallsstatistik.

Miljöbyrån

7. Utredda förenklingar av insamlingen av förpackningsstatistik.

Miljöbyrån

8. Utarbeta och genomföra rutiner för ett producentregister

Miljöbyrån

9. Åtgärda problemet med omhändertagande av döda djur.

Miljöbyrån och miljömedicinska byrån och eventuellt lagberedningen tillsammans

5.2. Gröna inköp och annan produktanvändning

Långsiktiga mål

- Produktanvändningen skall ske i enlighet med en hållbar utveckling
- Miljökrav och miljöbedömningar skall göras vid alla inköp där det är relevant

Åtgärder till och med år 2008

1. Verka för ökad användning av lokalproducerade och miljömärkta produkter och andra miljöanpassade produkter.

Miljöbyrån

2. Föregå med gott exempel genom att bli en visa på hur gröna inköp kan göras.

Hela landskapsregeringen vid behov i samråd med miljöbyrån

3. Informera om hur var och en kan öka sin positiva påverkan på miljön och minska sin negativa påverkan på miljön.

5.3. Miljömedvetenhet och medbestämmande

Lågsiktiga mål

- Allmänheten är engagerad i miljöfrågorna

Åtgärder till och med år 2008

1. Bestämmelser om att den berörda allmänheten ges tydliga möjligheter att delta vid utarbetande av viktiga planer och program som utarbetas vid behov.

Lagberedningen i samarbete med miljöbyrå

2. Vid behov utarbetas tydligare bestämmelser om att den berörda allmänheten bereds rätt till information och möjlighet att delta i beslutsprocesserna i anslutning till utarbetande av miljökonsekvensbedömningar och vid åtgärder som tas för att förebygga och begränsa föroreningar.

Lagberedningen i samarbete med miljöbyrå

3. Aktiva organisationer och institutioner inom miljöpolitikens område ges möjlighet att påverka landskapets miljöpolitik.

Landskapsregeringen

IV. Utgångsläge

a. Tillståndet i miljön

Flera av de allvarigaste globala miljöproblemen idag, såsom spridningen av olika slag av föroreningar i luften och vattnet, försurningen, eutrofieringen, uttunnningen av ozonskiktet och drivhuseffekten är företrädesvis av gränsöverskridande karaktär. Den levnadsstil och teknisk standard som finns på Åland medför att Åland per person bidrar förhållandevis mycket till lokala och gränsöverskridande miljöproblem.

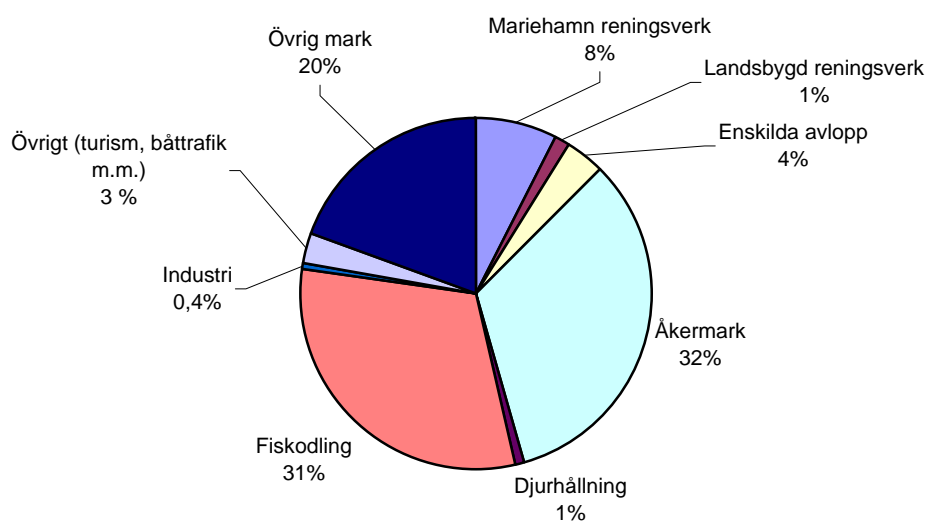
Vatten

En frisk och ren vattenmiljö är av grundläggande betydelse för Åland. Detta faktum gäller dels som en förutsättning för artrikedomen och mångformigheten i miljön som helhet, dels för fiskerinäringens och turismens utvecklingsmöjligheter och lokalbefolkningens trivsel och välbefinnande.

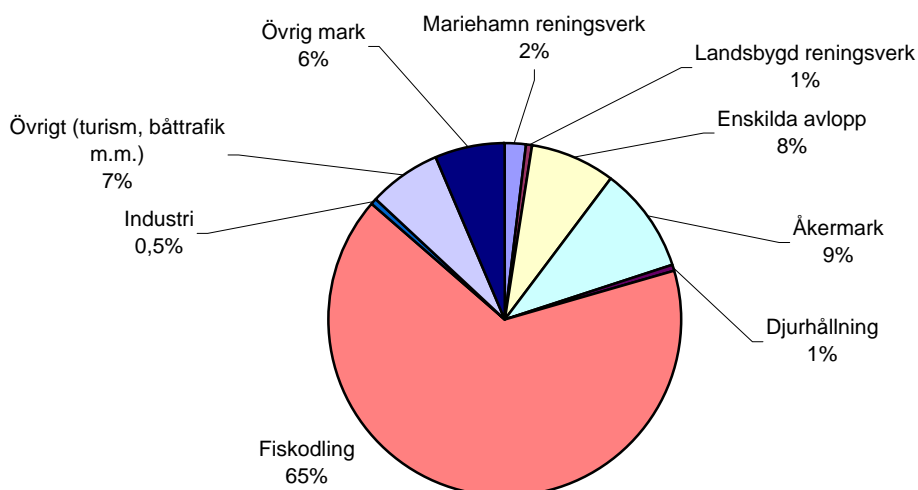
Den pågående övergödningen av vattenmiljön med näringsämnen fosfor och kväve samt miljögiftsbelastningen är ett allvarligt hot mot landskapets framtid. Exempel på försämringar av havsmiljön i Östersjön ses bl.a. i algblomningar i havsområdena runt Åland, ökande igenslamning av stränder med ettåriga trådalger, syrefria bottnar och förändringar i fiskförekomster.

De lokala utsläppen av näringsämnen kväve och fosfor till de åländska vattenområdena härstammar främst från fiskodling, jordbruk och bosättning – se figurer nedan. De lokala belastningskällornas betydelse är störst i skärgårdarnas inre vatten, p.g.a. det sämre vattenutbytet.

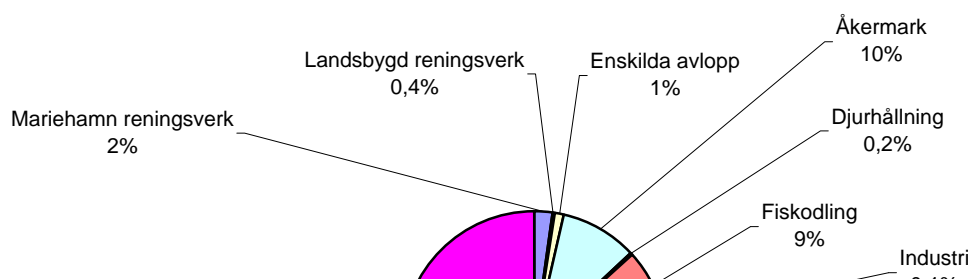
Belastningskällors av kväve från landbaserade källor och fiskodling (medelvärde 1998-2002)

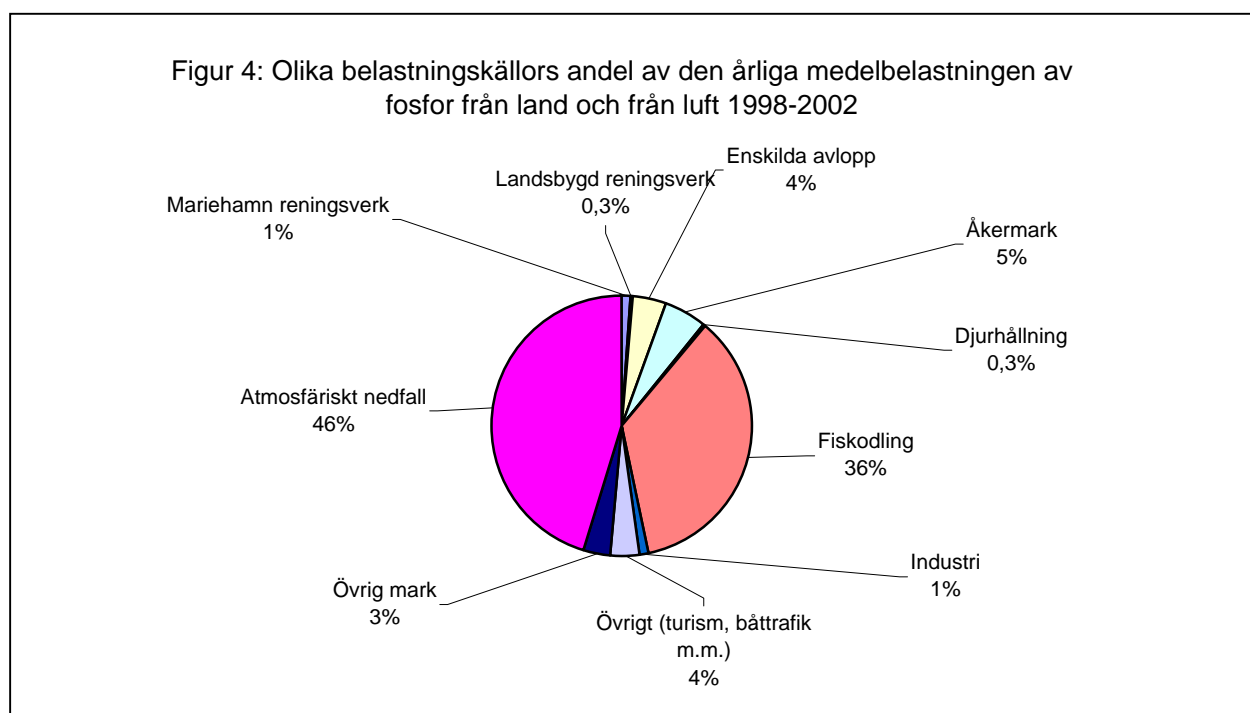

Belastning av fosfor från landbaserade källor och fiskodling (medelvärde 1998-2002)

Figur 3: Olika belastningskällors andel av den årliga medelbelastningen av kväve från land och från luft 1998-2002

Källa: Landskapsregeringens miljöbyrå

Depositionen från luften till vattenmiljön är stor. En del av nedfallet av kväve härstammar från fartygstrafiken till och från Åland. Även bakgrundsbelastningen av näringsämnen från Östersjön via havsströmmar är troligtvis betydande även om dess storlek för Ålands del inte är känd. En trend mot minskade utsläpp kan ses vad gäller de flesta utsläppskällorna. Förbättringar i vattenmiljön sker dock relativt långsamt då utsläppen minskar, bl.a. beroende på läckage av näringsämnen som upplagrats i sedimenten.

Utsläppen av miljögifter från Åland har varit relativt små på grund av låg industrialiseringsgrad. Utsläpp till vatten har dock skett vid exempelvis användning av bekämpningsmedel, giftig antipåväxtfärg på båtbottnar och felaktig hantering av farligt avfall. Havsbotten över stora områden har i vissa fall ansamlat sediment med höga tungmetallhalter. Tungmetallerna kommer till största delen från källor utanför Åland. Fisk från Östersjön har upplagrade miljögifter så att konsumtion på individnivå bör ske i begränsad omfattning.

De begränsade och för ingrepp känsliga tillgångarna på sötvatten i landskapet bör särskilt uppmärksammas inom vattenvården, speciellt med tanke på deras betydelse för vattenförsörjningen och den biologisk mångfalden. Grundvattnet är sårbart på grund av sprickbildningen i berggrunden med risker för bl.a. saltvatteninträngning. Flera av Ålands sjöar är i ett internationellt perspektiv unika med höga skyddsvärden. Tyvärr har några förstörts av utsläpp från bebyggelse.

Som en följd av övergödningen har massförekomster av alger med eller utan toxinproduktion begränsat sjöars användning för bl.a. vattenförsörjning, rekreation och kräftfiske. Genom åtgärder i avrinningsområden kan dock förbättringar i vattenkvaliteten åstadkommas.

Olje- och kemikalieutsläpp från fartyg kan få stora konsekvenser för naturen och näringslivet på Åland. I den förhållandevis kalla vattenmiljön i Östersjön bryts oljan ned långsamt. Även mindre, upprepade oljeutsläpp, inverkar negativt på vattenmiljön.

Mark

Skogsbruket bedrivs på nästan all skogsbevuxen mark på Åland, dock avverkas inte numera relativt stora hällmarksområden. Den nya landskapslagen om skogsvård från år 1998 och miljöcertifieringen av skogsbruket innebär att större hänsyn tas till naturvärden. Trots detta kan artminskningen i de åländska skogarna förväntas fortsätta genom en fortsatt omvandling av naturskogar/bondskogar till skogsodlingar i samma ålder.

Förändringar i jordbrukets struktur och metoder har påverkat landskapsbilden och den biologiska mångfalden. Lövängar och naturbeten skapar en mängd biotoper för växter, svampar och djur. Den pågående igenväxningen av kulturlandskapet är ett allvarligt naturvårdsproblem. Uppskattningsvis flera hundra arter som hör hemma i odlingslandskapet är utrotningshotade p.g.a. förändringar i jordbruket. I ett internationellt perspektiv är lundar och lövängar på Åland skyddsvärda och större arealer kan komma behöva vårdas och skyddas. Numera hävdas t.ex. endast några lövängar främst på naturreservaten i landskapsstyrelsens regi. Det är av stor betydelse att antalet betesdjur inte ytterligare minskar i landskapet.

För närvarande finns 44 naturreservat, vilkas landareal omfattar ca 1 % av landskapets totala landareal. De flesta naturreservaten är små, varför befintliga reservat i mån av möjlighet bör förstöras. Då det av landskapsstyrelsen föreslagna Natura 2000 programmet förverkligats, ursprungligen tänkt år 2007, kommer ca 2 600 hektar eller 1,8 % av landskapets landareal att vara naturskyddad. Inom EU ingår 17,5 % av landarealen i EU:s Natura 2000 program.

Förutom de naturreservat som inrättats med stöd av naturvårdslagen (ÅFS 82/98) finns inom landskapet ett sälskyddsområde och 8 fågelskyddsområden inrättade med stöd av jaktlagen (ÅFS 31/85). Därutöver

finns i landskapets ägo ett antal ögrupper som i praktiken har funktionen av naturreservat.

Viktiga åländska naturtyper som skapas och upprätthålls av naturbete är bl.a. strandängar, kalkfuktängar (*Sesleria*-ängar) och hagar.

De åländska rikkärren är anmärkningsvärda även ur ett internationellt naturskyddsperspektiv på grund av det stora antal sällsynta arter av främst mossor, starr- och gräsarter samt orkideer, som förekommer uteslutande i rikkärr. De flesta av de åländska rikkärren är idag påverkade av skogsbruk varför det är mycket angeläget att de kvarvarande rikkärren kan skyddas.

Ett anmärkningsvärt stort antal växter och djur i Finland är kända uteslutande från Åland. Ett 80-tal arter av växter och djur och 10 naturtyper har av landskapsregeringen förklarats som särskilt skyddsvärda. Detta ställer stora krav på såväl de enskilda markägarnas som olika myndigheters uppmärksamhet vid exploatering av naturen.

Därutöver bör vid all verksamhet hänsyn ägnas sådana naturresuser som inte kan förnyas eller som förnyas mycket långsamt och som förekommer i begränsad omfattning inom landskapets gränser. Som sådana naturtillgångar kan nämnas sand, grus, morän och torv, men även odlingsbar jord. Dessutom finns ett stort antal formationer och biotoper i naturmiljön såsom åsar av olika slag, sandstränder, sandöar, blockmarker, rasbranter, torvmarker av olika slag etc.

För det åländska kulturmiljöarvets del är bl.a. bevarandet av gamla bykärnor och hänsynstagande vid vägdragningar så att landskapsbilden beaktas som en helhet av stor betydelse. Kommunerna har genom planmonopol ett stort ansvar för planeringen av bebyggelsen. Genom uppgörande av kommunöversikter har kommunerna möjlighet att precisera värden och definiera områden som på grund av sin natur, väntad bebyggelse, miljölägenheter eller andra liknande omständigheter är i behov av planläggning.

Tillgången på obebyggda stränder har under senare decennier snabbt minskat. Utvecklingen går mot att alla holmar och större skär bebyggs. Genom översikts-, general-, och detaljplaner samt byggnadsordningar kan planering ske så att särskilt värdefulla strandområden bevaras eller nyttjas på ändamålsenligt sätt.

Åland har genom låg grad av industrialisering relativ få förorenade markområden. Dock finns det områden som kan behöva undersökas mera och åtgärdas, exempelvis platser för träimpregnering, asfaltverk, bränslestationer, varv, hamnar och gamla avfallsdeponier.

Avfallshanteringen i landskapet sköts av de enskilda kommunerna. Avfallsdeponier har inrättats utan att tillräckliga krav ställts på botten tätning och lakvattenbehandling, m.m. Fram till de senaste åren har 15 avfallsdeponier varit i bruk i landskapet. På grund av ny strängare lagstiftning har alla förutom en stängts och de kommer att sluttäckas under de närmaste åren. Problem finns med olagliga privata soptippar.

Luft

Luftkvaliteten på Åland är jämförelsevis god. Kontinuerliga mätningar utförda vid landskapsstyrelsens och meteorologiska institutets luftkontrollstation i Sund visar att nedfallet av svavel- och kväveföreningar samt den sura nederbörden har minskat. De uppmätta halterna av sot, kväve- och svaveldioxid underskrider gällande gränsvärden. Mängden partiklar i luften har

inte undersökts, men torde understiga EU:s gränsvärde. Det finns dock lokala belastningskällor såsom bil- och färjtrafiken där behov av insatser finns för att luftkvaliteten skall förbättras. Det bör noteras att deposition av kväve från luften till vattenmiljön är större än de landbaserade kväveutsläppen till vatten.

En stor del av luftföroeningarna kommer från förbränning inom och utanför Åland. Lätt brännolja utgör en betydande del av Ålands energiförbrukning. För de förnybara energikällornas del utgör användning av biobränslen, bergvärme och vindkraft den stora potentialen.

b. Miljöpåverkande verksamheter och miljötillsyn

I dagsläget beräknas att det finns ungefär 900 tillsynsobjekt i landskapet. Den större delen av dem är anmälningspliktiga verksamheter och drygt 200 verksamheter beräknas i dagsläget vara tillståndspliktiga varav cc 150 har tillstånd.

I landskapet är de större miljöpåverkande verksamheterna fiskodlingen, jordbruket, biltrafiken, färjtrafiken, livsmedelsindustrin, energiproduktionen, avfallshanteringen samt utsläpp av avloppsvatten från bosättning, industri och turismverksamhet.

Hittills har landskapsregeringen koncentrerat sitt tillsynsarbete på följande miljöpåverkande verksamheter: fiskodling, avfallsdeponier, kompostanläggningar, större avloppsreningsanläggningar, bevattningsverksamheter, muddringar, täktverksamheter, sanering av förorenad mark, djurgårdar och hamnar.

c. Miljölagstiftningen och andra styrmedel

Miljölagstiftningen har utvecklats och utökats mycket under det senaste decenniet, mycket tack vare EU-inträdet. De viktigaste miljölagarna är miljöskyddslagen, vattenlagen, naturvårdslagen, renhållningslagen och lagen om miljökonsekvensbedömningar.

Andra styrmedel som landskapet använder är finansieringsstöd och information. Finansieringsstöd betalas i första hand för vattenförbättrande åtgärder men också för att förbättra avfallshanteringen. Informationsverksamheten är en delvis eftersatt arbetsuppgift, men information ges bl a på miljöbyråns hemsida, genom telefonsamtal och besök och i enstaka fall inför större grupper. Sedan juni år 1995 har dessutom Agenda 21-kontoret informerat om hållbar utveckling.

Naturvårdslagen

Den första naturvårdslagen trädde ikraft redan på 1920-talet och den nu gällande är från år 1998. Den innehåller bestämmelser om inrättande och skötsel av naturreservat och naturminnen. Bestämmelser finns också om skydd av växt- och djurarter och deras biotoper.

Miljöskyddslagen

Miljöskyddslagen tillsammans med naturvårdslagen är de övergripande miljölagarna. Den trädde ikraft i juli år 2001 och innehåller allmänna bestämmelser om miljöskydd, särskilda bestämmelser om tillstånd och anmälningar, bestämmelser om tillsyn, tvångsmedel, straff, ersättning och

landskapsregeringens allmänna anvisningar och föreskrifter för miljöskyddet. De allmänna bestämmelserna anger bland annat följande. Skadliga miljökonsekvenser ska förebyggas och begränsas. Omsorg och försiktighet ska iakttas. Vid yrkesmässig verksamhet bör bästa tillgängliga teknik eftersträvas. Alla verksamhetsutövare ska ha tillräcklig kunskap om de miljökonsekvenser som verksamheten medför och möjligheterna att förebygga och begränsa de skadliga konsekvenserna. Miljöfarlig verksamhet ska endast ske på en plats där den orsakar minsta möjliga fara för miljön och där miljöföroreningar kan förebyggas. Det är förbjudet att förorena mark. Vilka verksamheter som är anmälningspliktiga anges i miljöskyddsförordningen. En anmälan om en sådan verksamhet behandlas av landskapsregeringen. De tillståndspliktiga verksamheterna räknas huvudsakligen upp i bilaga 1 till miljöskyddsförordningen. Dessutom räknas i 6 kapitlet i vattenlagen, 5a kapitlet i renhållningslagen och i 10 § hälsovårdsförordningen ytterligare verksamheter upp. Miljötillstånd söks hos Ålands miljöprövningsnämnd, där ansökningar handläggs enligt en lagstadgad ordning. Landskapsregeringen har utfärdat ett flertal generella bestämmelser med stöd av miljöskyddslagen, bl a om skydd av luften och om krav på enskilda avloppsanläggningar.

Vattenlagen

Dagens vattenlag trädde i kraft år 1997. Den innehåller en rad nya bestämmelser mot tidigare speciellt om skyddet av vattenkvaliteten. När miljöskyddslagen kom ändrades vattenlagen så att en del bestämmelser om tillståndsprövningen flyttades till miljöskyddslagen. Bestämmelserna om vattenkvalitet innehåller bestämmelser om vattenkvalitetsnormer. Särskilda bestämmelser finns om dikning, avlopp, vattentäkt, sammanslutningar och vattenförrättning.

Lagen om mottagning i hamn av fartygsgenererat avfall och lastrester

I november år 2003 trädde den nya lagstiftningen om mottagning i hamn av fartygsgenererat avfall och lastrester i kraft. Den ställer krav på att mottagningsstationer för avfall skall finnas i hamnar och att hamnar ska göra upp avfallsplaner.

Renhållningslagen

Landskapsregeringen ansvarar för den högsta ledningen och övervakningen av renhållningsverksamheten och kommunerna ansvarar för verkställigheten av renhållningsuppgifterna förutom det ansvar som ligger på avfallsinnehavaren eller fastighetsägaren. Även renhållningslagen innehåller allmänna krav. Dessa är bl a att all verksamhet ska utövas så att mängden avfall blir så liten som möjligt. Avfall får inte överges eller hanteras okontrollerat och avfallet får inte orsaka fara eller skada för människors hälsa eller miljön. Bästa möjliga teknik som inte medför oskäligena merkostnader ska användas. Den som idkar produktion, tillverkar eller importerar en vara ska skaffa sig tillräcklig kunskap om det avfall produkten eller produktionen ger upphov till, avfallens hälso- och miljökonsekvenser, sättet att minska avfallens mängd och skadlighet, kunskap om avfallshanteringen och möjligheterna att utveckla produkten eller produktionen så att avfallens mängd och skadlighet begränsas. Avfallet skall i första hand materialåtervinnas och i andra hand energiåtervinnas. Olika typer av avfall ska i princip insamlas och hållas separat. Det är särskilt viktigt för farligt

avfall. Avfallsinnehavaren svarar för de kostnader som avfallet föranleder om inte producentansvar införts för avfallet. Särskilda bestämmelser finns om bl a tillstånd, anmälan, skrotfordon, nedskräpning, tvångsåtgärder, skyldighet att lämna uppgifter, rätt att utföra inspektioner och straff. Med renhållningslagen som grund har en förordning om förpackningar och förpackningsavfall utfärdats.

MKB-lagen

Inför vissa tillståndsbeslut skall en miljökonsekvensbedömning (MKB) göras upp enligt MKB-lagen. Lagen ställer krav på att ett informationsmöte och avgränsningssammanträde skall hållas och att en preliminär MKB ska presenteras och ställas ut. Till underlag för landskapsregeringens och kommunernas beslut i tillstånds- och planeringsbeslut ska en miljöberättelse göras om det inte är uppenbart att beslutet inte kommer att påverka miljön.

Byggnadslagen, skogsvårdslagen m fl

Byggnadslagen innehåller de för miljön viktiga bestämmelserna om byggnadslov och planering. Kommunöversikter är också viktiga beslut för en hållbar utveckling. Enligt skogsvårdslagen skall skogsbruk bedrivas så att skogsbruksmarkens virkesproducerande förmåga på ett hållbart sätt nyttjas samtidigt som den biologiska mångfalden och skogens mångsidiga utnyttjande beaktas. Lagen och förordningen innehåller även bestämmelser om skyddsvärda objekt.

Finansieringsstöd

Under lång tid har landskapsregeringen beviljat finansieringsstöd i första hand för investeringar i förbättrad avloppsvattenbehandling men även för förbättrad avfallshantering. En del av de sk Mål 2-stöden är reserverade för miljöprojekt.

Miljöinformation

Information ges dels om regelsystemet och andra styrmedel och dels om tillståndet i miljön och olika miljö samband.

Landskapsregeringens miljöledningsarbete

I januari år 2003 slog landskapsstyrelsen fast en miljöpolicy för den egna verksamheten. Den har följts upp med långsiktiga mål, detaljerade mål och ett handlingsprogram.

d. Miljöförvaltningen och andra miljöaktörer

Miljöförvaltningen i landskapet finns dels vid landskapsregeringens allmänna förvaltning, vid fristående enheter och inom kommunerna. Under det senaste decenniet har miljöförvaltningen utvecklats och utökats för att kunna förverkliga de kraftigt utökade arbetsuppgifterna enligt den nya lagstiftningen och de allmänna ökade kraven på skyddet av miljön. Gällande de miljöpåverkande verksamheterna är det givetvis verksamhetsidkarnas egna åtgärder som är de viktigaste för att nå en hållbar utveckling.

Miljöbyrå

Landskapsregeringens miljöförvaltning samorganiserades år 1999 till en ny miljöbyrå och flyttades till den nya social- och miljöavdelningen. Vid miljöbyrån finns våren 2005 nio ordinarie tjänster, varav en vakant, plus personalen vid miljölaboratoriet. Dessutom finns i dagsläget fyra tillfälliga tjänster. Tjänsterna är fördelade enligt följande. Inom naturvårdsförvaltningen finns två ordinarie tjänster, en naturvårdsintendent och en biträdande naturvårdsintendent, dessutom finns för skötseln av de 44 naturreservaten, i arbetsavtalsförhållande en arbetsledare på helårsbas, två-tre timanställda på delårsbas motsvarande knappt 2 årsarbetsverken, arbetskraft i regionerna motsvarande ca 2 årsarbetsverken och ytterligare slätterarbetskraft motsvarande ca 1 årsarbetsverke. Landskapsregeringen har under de senaste åren utvecklat miljötillsynsarbetet mycket och idag arbetar två ordinarie miljöinspektörer och två tillfälliga. Från år 2001 arbetar vattenbiologen heltid med vattenvårdsfrågor och under perioden 2002-2004 jobbade en geolog med en utredning av grundvattnet och sjöarna i landskapet. Med avfallsfrågor, finansieringsstöd för vatten- och avloppsprojekt samt andra kretsloppsfrågor arbetar en miljöingenjör, en biträdande miljöingenjör och en tillfällig kretsloppsutredare. Tjänsten som biträdande miljöingenjör är i dagsläget vakant. Det övergripande och koordinerade arbetet och speciellt lagstiftningsfrågor jobbar en byråchef/miljöjurist med. Sekreteraruppgifterna sköts av en byråsekreterare och tillsammans med miljömedicinska byrån sköter en tillfällig miljöutredare genomförandet av vissa EU-arbetsuppgifter och utredningsfrågor gällande den planerade samorganisationen av myndighetsutövningen inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

Miljölaboratoriet

Vid miljölaboratoriet finns en laboratorieförstare, en fältmästare, en biträdande fältmästare, en laborant och en biolog.

Ålands miljöprövningsnämnd

Från oktober 1997 har Ålands miljöprövningsnämnd, den fristående miljötillståndsmyndigheten, verkat. Idag finns tre ordinarie handläggartjänster och två tillfälliga samt en deltidsanställd byråsekreterare.

Miljömedicinska byrån, hälsoinspektionen och hälsonämnden

De direkta miljöuppgifterna har minskat vid hälsonämnden sedan miljöskyddslagen trädde ikraft. Tillsynen gällande kemikalier ligger dock vid hälsonämnden. Miljömedicinska byrån arbetar med det strategiska arbetet gentemot hälsonämnden. Dessutom arbetar miljömedicinska byrån med bl a smittskydd. Många av de frågorna är integrerade med miljöskyddet.

Övriga delar av landskapsregeringen

Byggnadsbyrån på kansliavdelningen, näringsavdelningen och museibyrå på utbildnings- och kulturavdelningen arbetar med många direkt miljörelaterade frågor.

Kommunerna

De huvudsakliga lagstadgade arbetsuppgifterna på miljöområdet för kommunerna är avfallshanteringen och prövningen av tillstånd för enskilda avloppslösningar. Viktiga uppgifter för miljön är även kommunernas

byggnadslovshantering och planeringen i kommunerna. Kommunerna och landskapet äger Ålands problemavfall Ab, vilket sköter om insamling och transport av farligt avfall och det viktigaste återvinningsbara avfallet. 12 kommuner ingår dessutom i kommunförbundet för Ålands miljöservice för att gemensamt sköta om hanteringen av övrigt avfall. Ålands Vatten Ab distribuerar hushållsvatten till stora delar av fasta Åland. Kommunerna gör även i vissa fall egna frivilliga miljöprojekt, exempelvis bygger kretsloppsanpassade avloppslösningar för egna bostäder.

Övriga

För att bistå de lokala myndigheterna i deras arbete med att följa upp och genomföra respektive kommuns Agenda 21 handlingsprogram deltog landskapet åren 1995-2004 i finansieringen av Agenda 21-kontoret. Från och med i år driver Ålands natur och miljö det PAF-finansierade projektet hållbart vardagsliv med en deltidsanställd projektledare. Landskapsregeringen har även samarbete inom vattenvårdsarbetet med Husö biologiska station, vilken är Åbo akademis forskningsstation och inom naturvårdsområdet med Nätö biologiska station, Helsingfors universitets forskningsstation. Emmaus och Rädda Barnen bedriver bl a återvinningsverksamhet. Intresseföreningar är Ålands Natur och miljö, Ålands fågelskyddsförening och Ålands vattenskyddsförening. Ålands Renhållnings Ab är ett privat företag som jobbar inom avfallssektorn. Branschorganisationernas miljöarbete är också en värdefull del av miljöarbetet.

e. Uppföljning av miljöhandlingsprogrammet för Åland 2000-2003

Många av de åtgärder som finns med i miljöhandlingsprogrammet 2000-2003 har genomförts helt eller delvis. Några av de viktigaste åtgärderna är att en ny miljöskyddslagstiftning utarbetats och trätt ikraft, ett miljöledningsarbete pågår inom landskapsförvaltningen, en publikation om vattenmiljön gavs ut 2000, nya krav på enskilda avloppslösningar har införts, ett utredningsarbete har gjorts för att utfärda vattenkvalitetsnormer men sådan har inte ännu kunnat utfärdas.

V. Underlagsmaterial

1. Remissversion, daterad den 14.8.2003, av förslag till handlingsprogram för vattenvården 2004-2007
2. Utvärdering av föreslagna åtgärder i miljöhandlingsprogram för Åland för åren 1999-2003

BILAGA: NÄRINGSPOLITISKA ÅTGÄRDER FÖR OMSTRUKTURERING AV VATTENBRUKET OCH DIVERSIFIERING AV NÄRINGSLIVET I AVSIKT ATT GE SKATTEKRAFT OCH ARBETSPLATSER I SKÄRGÅRD OCH GLESBYGD

Inledning

Betydelsen av fiskodlingen för den åländska ekonomin som helhet är inte så stor, ca 1 procent av BNP år 2001, men inom vissa delar av Åland såsom skärgårdskommunerna Brändö och Föglö samt en del randkommuner är den relativa betydelsen stor. Antalet direkt sysselsatta inom fiskodlingen uppgick år 2004 till 60 personer¹. Fiskodlingens indirekta betydelse som leverantör av fisk till livsmedelsindustrin är stor i förhållande till hela fiskerinäringens möjligheter att erbjuda stabila leveranser. Dagens årsproduktion på ca 4 milj. kg fisk

¹ Källa: Ålands landskapsregering

fördelat på drygt 10 företag säljs i huvudsak som icke förädlad på den finländska marknaden och har ett förstahandsvärde på ca 15 milj. euro². Företagen och de anställda i branscherna fiskodling, beredning och hållbarhetsbehandling av fisk samt partihandel med fisk har bidragit med ca 12,5 procent av de samlade skatterna per år i Brändö, Föglö och Kumlinge baserat på uppgifter för åren 2001-2003.

Miljöhandlingsprogrammets krav på minskad belastning av näringsämnen och material från fiskodling med en halvering på fem år jämfört med åren 2001-2003 samt ytterligare 30 procentenheter följande fem år kommer att ge avsevärda följder för förutsättningarna att bedriva vattenbruk på Åland. Konsekvenserna för fiskodlingen är att verksamheten kommer att halveras respektive minska med 80 procent inom tio år om inte åtgärder vidtas för att utveckla odlingsteknik och införa miljöförbättrande åtgärder.

Omstrukturering av vattenbruket

Enligt de i miljöhandlingsprogrammet fastställda målsättningarna skall fiskodlingsverksamheten med utvecklad teknik m.m. övergå från nuvarande konventionell odlingsteknik i öppna kassar till en sådan form där utsläppen av närsalter från foderspill och avföring kan renas. I vilken takt den tekniska utvecklingen av alternativ odlingsteknik går är svårt att förutse. Betydande försöks- och utvecklingsarbete pågår dock på flera håll i världen, huvudsakligen med sikte på landbaserad odling med recirkulering av vattnet. I viss mån är detta beroende av om i vilken grad marknaden är villig att betala ett högre pris för odlad fisk som på ett eller annat sätt är miljömärkt eller -certifierad. En minskning av fosforutsläppen är tekniskt och ekonomiskt lättare att förverkliga medan kvävereduktionen kräver avancerad och kostsam reningsteknik.

Det åländska strukturprogrammet för fiskerinäringen 2000-2006 inkluderar i huvudsak fyra åtgärdslinjer/områden, inom vilka stöd till vattenbruket kan beviljas:

- vattenbruk, total budget ca 1,7 milj. euro (outnyttjat ca 1,4 milj.),
- marknadsbefrämjande åtgärder, total budget ca 0,7 milj. euro (outnyttjat ca 0,6 milj.),
- åtgärder som genomförs av branschen, total budget: ca 0,6 milj. euro (outnyttjat ca 0,3 milj.)
- nyskapande åtgärder, total budget 1,1 milj. euro (outnyttjat 0,3 milj.)

Inom samtliga verksamhetslinjer skall miljöförbättrande åtgärder prioriteras och kan i vissa fall även berättiga till högre stödandel. Stödandelen för investeringar och åtgärder som görs av privata intressenter är normalt ca 30-40 % medan man för miljöförbättrande åtgärder kan bevilja 50 % stöd. Stöd kan beviljas för investeringar i ny odlingsteknik, avfallshantering, miljöcertifiering, marknadsåtgärder m.m.

Diversifiering av näringslivet

Landskapsregeringens målsättning är att alla regioner skall leva och utvecklas enligt sina förutsättningar. Allt företagande ska ske enligt principerna för en

² Källa: Ålands landskapsregering

³ Källa: Ålands statistik- och utredningsbyrå

hållbar utveckling. En hållbar utveckling ska vara riktgivande för alla de beslut, stödsystem och åtgärder som landskapsregeringen fattar. Landskapsregeringens roll i näringslivspolitikerna är i första hand att skapa goda förutsättningar för företagen att verka på Åland.

Sjöfart

Vid sidan av primärnäringarna och den offentliga sektorn är sjöfarten den viktigaste näringen för sysselsättningen i skärgården. Naringens stora betydelse i skärgården beror delvis på att arbetsarrangemangen med längre sammanhängande ledigheter gör att valet av boningsort inte direkt är beroende av avståndet mellan hemmet och arbetsplatsen. Flera av de insatser som är avgörande för sjöfartens utveckling hör till rikets behörighet. Landskapsregeringen arbetar för att tillförsäkra både frakt- och passagerarsjöfarten på Åland likvärdiga konkurrensvillkor och verksamhetsförutsättningar som i sjöfartsländerna inom EU. Sjöfarten och dess kringnäringar ingår också som ett viktigt fokusområde i uppbyggnaden av ett affärs- och innovationssystem med inriktning på säkerhet, miljö, praktik och utbildning.

Jordbruk

Landskapsregeringen har i juli 2005 antagit en strategisk plan för landsbygdsutvecklingen för Åland och under hösten kommer mer detaljerade åtgärder att utarbetas. Strategin baseras på tre prioriteringar där den första genomförs med målsättningen att höja konkurrenskraften generellt inom jordbruket och i syfte att stimulera till en strukturutveckling och kvalitetshöjning. Den andra prioriteten genomförs med målsättningen att åstadkomma en hållbar utveckling av lantbruksproduktionen. Den tredje prioriteringen genomförs med målsättningen att bredda inkomstmöjligheterna på landsbygden och i skärgården samt förbättra livsbetingelserna. I och med strukturutvecklingen inom lantbruket bör inkomster och sysselsättningsmöjligheter utanför det traditionella lantbruket finnas för att bibehålla landsbygdens och skärgårdens attraktionskraft som boningsort. Ett område som exempelvis skall utredas är odling av energigrödor för uppvärmning och drivmedel.

Fiskerinäringen

Beredning av ett strategidokument för fiskerinäringen som helhet påbörjas under hösten 2005, inkluderande förutom fiskodling även yrkes- och binäringsfiske, sportfiske och fisketurism samt fiskförädling och handel. Inom yrkesfisket kommer tyngdpunkten att läggas på småskaligt kustnära fiske av i huvudsak arter vars nyttjande inte är reglerat på EU- eller nationell nivå. Detta förutsätter en väl fungerande infrastruktur och utökat samarbete mellan alla berörda parter samt förbättrad uppföljning och kontroll av de lokala fiskbeståndens tillstånd för att trygga kravet på hållbarhet. Mervärde genom profilering, kvalitetshöjning samt ökad förädlingsgrad kommer att ges hög prioritet liksom ytterligare satsningar på sportfiske och fisketurism.

Turism

Landskapsregeringens gällande strategi för den landbaserade turismen på Åland har under året ytterligare behandlats i regering och lagting. Det övergripande målet för turismen är att Åland skall ha hög attraktionskraft, turismnäringen

skall vara långsiktigt hållbar samt verka över hela Åland. Regional spridning möjliggörs genom goda kommunikationer samt intressanta aktiviteter och sevärdheter runt om i landskapet. Arbetet med att förverkliga turismstrategin konkretiseras och satsningar på maritima företeelser, golf och Bomarsundsområdet ges förtur de kommande åren. Golfturismen har förutsättningar att bli viktiga ekonomiska satsningar i glesbygden och skärgården. I budgeten för 2005 har möjligheter att stöda evenemang med positiva effekter för besöksnäringen intagits och i förvaltningens interna TURSAM-grupp behandlas frågor som ska gynna näringen såsom bokningen av skärgårdstrafiken, stöd för investeringar och ett ålandskort som ska göra det lättare att marknadsföra och sälja olika sevärdheter i landskapet. Med genomförandet av turismstrategin ökar den landbaserade turismnäringens förädlingsvärde och kapacitetsutnyttjandet höjs.

Småskalig industri

I jämförelse med Finland och Sverige är den åländska industrisektorn liten mätt i sysselsättning och produktion. Den viktigaste delnäringen är livsmedelsförädlingen. En nyligen genomförd studie har glädjande nog visat att den åländska industrisektorn är stabil och har vuxit snabbare än näringslivet i genomsnitt. Det finns konkurrenskraftiga företag med god produktivitet och innovationsförmåga och branschen domineras av ekonomiskt sunda företag. Den tillväxtbild som studien återger stöder landskapsregeringens inriktning av näringspolitiken mot ökad tillväxt och breddad näringsstruktur genom nyföretagande och genom utveckling i de större företagen.

Kunskapsintensiva tjänster

Tjänsteföretagen har viktig roll i näringslivet och den teknologiska utvecklingen öppnar nya möjligheter. Den utvecklingspotential som den moderna kommunikationsteknologin medger görs tillgänglig på hela Åland. I skärgården har initiativ tagits för bättre och snabbare internet-förbindelser, vilket kommer att stödjas av landskapsregeringen. Insatsen bidrar på flera sätt till den regionala utvecklingen genom bättre förutsättningar för företag och befolkning. En viktig insats för såväl tillverkningsindustri som för tjänster är ett affärs- och innovationssystem som gynnar kompetenshöjning och tillämpning av ny teknologi i företagen.

Offentliga välfärdstjänster

Glesbygdsområdena hålls levande genom bibehållandet av ett decentraliserat servicenät inom basservicen, vård, skola och omsorg. Grundskolestrukturen bibehålls och olika förslag till regionala utvecklingsprojekt tas fram för att främja framtidstro och innovativt tänkande. Modern teknik samt goda förbindelser till och från glesbygd och skärgård måste finnas för att stimulera till inflyttning och ekonomisk tillväxt. Företagens konkurrenskraft förbättras genom rätt satsningar inom utbildningssystemet, god tillgång på bostäder samt en medveten integrationspolitik som välkomnar arbetskraft utifrån.

Kommande näringspolitiska program

Under programperioden 2007-2013 har landskapsregeringen för avsikt att genomföra ett landsbygdsutvecklingsprogram, en strukturplan för fiskerinäringen, ett program inom målet för regional konkurrenskraft och

sysselsättning samt ett program inom målet europeiskt territoriellt samarbete som gäller gränsöverskridande insatser. Stödåtgärderna inom de olika programmen skall koordineras för att undvika överlappningar.

Landskapsregeringens näringsavdelning administrerar dessa program, vilka baseras på EU:s regelverk med betydande medfinansiering från EU:s strukturfonder.

Strukturprogrammen planeras och utarbetas utgående från Ålands särdrag, näringslivets bedömningar av behoven och utvecklingsmöjligheterna samt de närings- och andra politiska prioriteringar och övergripande mål som fastställs. Beredningen av dessa strategi- och programdokument för år 2007-2013 har påbörjats. Den grundläggande lagstiftningen och regelverket på EU-nivå är dock ännu inte slutligt fastställda, varför ytterligare detaljplanering ännu inte kan genomföras.

Utgående från det förslag till strukturförordning för *fiskerifonden* som EU-kommissionen har avgett kommer de nuvarande stödformerna i stort sett att bibehållas. Stödandelen kommer dock sannolikt att sjunka en aning och begränsas till mikro- och småföretag. Stöd för odlingsarter där det finns risk för överproduktion i ett internationellt perspektiv kommer inte att medges. Förordningen ger även något större flexibilitet i avseende på stöd för att utveckla kust- och skärgårdsregioner, inklusive diversifiering till andra verksamhetsområden. I förordningsförslaget finns även medtaget kompensation för ny miljövänlig teknik, inkluderande såväl förlorade intäkter som direkta merkostnader.

Stöd kan enligt EU-förordningsförslaget beviljas för:

- investeringar rörande nybyggnation, utbyggnad, utrustning och modernisering, särskilt i avsikt att förbättra hygien eller hälsovillkoren, förbättra produktkvaliteten eller minska miljöeffekterna,
 - o diversifiering mot nya arter
 - o metoder som kraftigt minskar miljöeffekterna
 - o traditionellt vattenbruk som är viktigt för att bevara den ekonomiska och sociala strukturen samt miljön
 - o åtgärder av gemensamt intresse (åtgärder av begränsad varaktighet som i normala fall inte skulle stödas av ett privat företag, för marknadsföring och utveckling av nya avsättningsmöjligheter, pilotprojekt)
 - o kompensation för användningen av produktionsmetoder som hjälper att skydda och bevara miljön,
 - o åtgärder för folk- och djurhälsa
- för beredning och saluföring (t.ex. information och kampanjer för miljömärkta produkter)
- för hållbar utveckling i kustfiskeområden (skall genomföras av en grupp lokala offentliga eller privata parter = kustaktionsgrupper)
 - o omstrukturering, omställning och diversifiering av ekonomisk verksamhet
 - o anläggningar för småskaligt fiske och främja turism,
 - o skydda havs- och kustmiljön

- främja och förbättra yrkeskunskaper, omskolning och arbetsmarknadstillfällen

Det kommande strukturprogrammet kommer att beredas utgående från bl.a. miljöhandlingsprogrammets mål och fokusera på miljöförbättrande åtgärder, omstrukturering och diversifiering av fiskodlingsverksamheten i landskapet.

